

Μεταμοσχεύσεις: Πρόκληση για άλλη λογική

κ. Νικόλαος

Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής

Οι λόγοι για τους οποίους θα αναφερθώ στο θέμα των μεταμοσχεύσεων είναι τρεις. Ο πρώτος είναι το αίσθημα ευθύνης απέναντι σε τόσους ανθρώπους που προσδοκούν ένα όργανο για να ζήσουν καθώς η μόνη τους ελπίδα για τη ζωή είναι αυτό που ονομάζουμε μεταμοσχεύσεις. Ο δεύτερος είναι για να έρθουμε μαζί αντιμέτωποι με τους εαυτούς μας, τώρα, που μπορούμε να σκεφτούμε εκ του ασφαλούς και όχι την τραγικά δύσκολη στιγμή που θα μας χρειάζεται κάποιος και ως πρόκληση θα προκύψει το εγκεφαλικό και ο θάνατος κάποιου προσφιλούς μας προσώπου και θα επιφορτισθούμε την ευθύνη να πάρουμε αυτή την τόσο δύσκολη απόφαση κάτω από πραγματικά δύσκολες συνθήκες. Τέλος, είναι αυτό που άφησα ως υποψία στον τίτλο μου, η πρόκληση για άλλη λογική. Κάτι, δηλαδή, που θα μας κάνει να δούμε τις μεταμοσχεύσεις, όχι μόνο σαν ένα μεγάλο επιστημονικό επίτευγμα που είναι, αλλά και σαν μια ευκαιρία μοναδική να μεταμορφώσουμε την αγάπη μας από προσφορά σε κοινωνία προσώπων.

Σκέφτηκα ότι ίσως θα ήταν καλό να περάσω στη μεριά της αμφισβήτησης, να εκφράσω τα προβλήματα, όπως τουλάχιστον τα κατανοώ, των ανθρώπων που δυσκολεύονται να συναινέσουν στη δωρεά οργάνων και στις μεταμοσχεύ-

σεις. Στη συνέχεια, με μια κάπως διαφορετική λογική την οποία θα περιγράψω, θα προσπαθήσω να ανοίξω τη σκέψη μας, να διευρύνω τους ορίζοντές μας, δίνοντας βάθος στην προοπτική μας και μεταμορφώνοντας το ξερό, επιστημονικό επίτευγμα σε μια βαθιά ελπίδα ζωής για τους άλλους, για μας και για την κοινωνία μας.

Όλοι αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος του επιτεύγματος το οποίο, κάποια χρόνια πριν, οπωσδήποτε θα ξεπερνούσε τα όρια της επιστημονικής φαντασίας. Χρειάζεται όμως πρώτα να κατανοήσουμε, εφόσον θέλουμε να βουτήξουμε στον χώρο των αμφισβητήσεων, πώς αυτό το επίτευγμα συνοδεύεται από συγκεκριμένα προβλήματα εσωτερικής, ψυχικής δυναμικής ή και πρακτικά προβλήματα μέσα στις κοινωνίες μας. Χρειάζεται να δούμε πώς αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει τη λογική και τη σκέψη μας.

Αφορμή γι' αυτό θα πάρουμε από τους όρους με τους οποίους, ηθικά τουλάχιστον και συμβατά με τους συνειδησιακούς κανόνες μας, γίνεται η λήψη των οργάνων. Ένα βασικό στοιχείο, το οποίο είναι προφανές, είναι η ανάγκη να αποδοθεί ο σεβασμός στο νεκρό σώμα αυτού που ονομάζεται δότης, αλλά και ο σεβασμός στο ζωντανό σώμα, το σώμα ενός ζώντος δότη ο οποίος πρόκειται να δώσει έναν ιστό του ή κάποιο από τα διπλά του όργανα.

Υπάρχει ένα δεύτερο στοιχείο και αυτό είναι το πώς θα έπρεπε να εξασφαλιστεί η μη βλάβη της υγείας του δότη. Αν δηλαδή ο δότης είναι ζωντανός, τότε πρέπει να εξασφαλίσουμε το γεγονός ότι δεν πρόκειται, από κάποια αβλεψία, κάποιο λάθος ή από ιατρική ανεπάρκεια, να πάθει ζημιά. Στην περίπτωση δε, που αναφέρεται ότι ο δότης είναι εγκεφαλικά νεκρός, πρέπει να βεβαιωθούμε ότι πρόκειται περί αυτού και ότι η πράξη της αφαίρεσης των οργάνων δεν συνεπάγεται τον θάνατο ενός ζωντανού ανθρώπου.

Τέλος, απαραίτητο στοιχείο είναι η συναίνεση. Η συναίνεση του ίδιου στην περίπτωση που είναι ζωντανός ή αν πρόκειται για κάποιον εγκεφαλικά νεκρό, είτε να είχε συναινέσει όσο ήταν εν ζωή είτε να συναινέσουν οι συγγενείς του.

Τα ερωτήματα που πηγάζουν από όλη αυτή τη δυναμική και εσωτερική κρίση, στην ανάγκη να βρεθούν τα όργανα τα οποία θα δώσουν ζωή σε ανθρώ-

πους που τα χρειάζονται, θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής: Τι είναι η ζωή; Ποια είναι η αξία της; Πόση αρμοδιότητα έχουμε εμείς να παλέψουμε για να την παρατείνουμε ή να παρεμποδίσουμε την έλευση του θανάτου;

Επιπλέον, προκύπτουν και τα εξής: Τι είναι τελικά ο θάνατος; Πώς ορίζεται; Είναι η παύση της καρδιακής λειτουργίας; Είναι η παύση της αναπνευστικής; Είναι η παύση ή η μερική καταστροφή της εγκεφαλικής λειτουργίας; Είναι αυτό, που κάποιοι λένε, διάκριση, μετάβαση από τη διαδικασία του θνήσκειν στη διαδικασία της αποσύνθεσης; Μπορούμε να βρούμε έναν ορισμό του θανάτου;

Είναι η πρώτη φορά που μας χρειάζεται ορισμός του θανάτου. Ως τώρα ο θάνατος ήταν μια εμπειρική διαπίστωση, τώρα βλέπουμε ανθρώπους μπροστά μας οι οποίοι ονομάζονται νεκροί, αλλά φαίνεται να έχουν ζωντανό σώμα. Πάνω σε αυτή τη λογική, των νεκρών ανθρώπων που διατηρούν όμως ζωντανό το σώμα τους και τα όργανα τους, στηρίζεται όλη η ηθική που αναφέρεται στον εγκεφαλικό θάνατο και τις μεταμοσχεύσεις.

Είναι δυνατόν να έχουμε ανθρώπους που να είναι νεκροί και το σώμα τους ζωντανό; Επίσης, πόσο δικό μας είναι το σώμα μας; Δικαιούμαι να δώσω το σώμα μου ή μέρη του σώματος μου σε κάποιον άλλον; Και αν αυτό το στοιχείο που ονομάζεται σώμα, αποτελεί μέρος αναπόσπαστο της προσωπικότητας και της υπόστασής μου, τι θα σήμαινε το γεγονός ότι ένα κομμάτι του μεταφέρεται σε κάποιον άλλον;

Πολλά από αυτά τα ερωτήματα συνήθως αντιμετωπίζονται με μια νοσηρή σχολαστικότητα. Δεν παύουν, όμως, να έχουν μια βάση και να απαιτούν κάποια απάντηση ή τουλάχιστον υπέρβαση.

Κάτι ακόμα που προκύπτει από τις μεταμοσχεύσεις, είναι το πόσο δικαιούται η κοινωνία και η ιατρική να ορίσει τον θάνατό μας και να επιτελέσει τελικά τις μεταμοσχεύσεις. Και τέλος, οι μεταμοσχεύσεις συνεπάγονται μια μεγάλη ευθύνη. Μια βασική ευθύνη είναι ο προσδιορισμός του θανάτου, που γνωρίζουμε σήμερα ότι αμφισβητείται αρκετά. Είναι χαρακτηριστικό ότι τα τελευταία δύο χρόνια σχεδόν στο σύνολο της βιοηθικής βιβλιογραφίας εκφράζεται διε-

θνώς μια φιλοσοφική επιφυλακτικότητα ως προς τον εγκεφαλικό θάνατο. Το τελευταίο τεύχος του περιοδικού που βγάζει το μεγάλο κέντρο βιοηθικής «Kennedy Institute of Ethics» είναι αφιερωμένο σε μια τέτοια αμφισβήτηση. Αν υποθέσουμε ότι έχουμε προσδιορίσει τον θάνατο και βρέθηκαν κάποιοι δότες, τότε με ποια κριτήρια θα προσδιοριστεί ποιος θα είναι ο λήπτης και πόσο δίκαια θα είναι αυτά τα κριτήρια; Η ευθύνη είναι τεράστια, γιατί εξαιτίας της έλλειψης των μοσχευμάτων σημαίνει ότι κάποιος άνθρωπος θα έχει τη δυνατότητα της ζωής, την οποία όμως η δική μας απόφαση θα στερήσει για κάποιον λόγο από κάποιον άλλον.

Τελικά μπορεί να γίνει λάθος στη διάγνωση του εγκεφαλικού θανάτου; Αν κατά τη διαδικασία αφαίρεσης ενός ιστού ή κάποιου οργάνου χάσουμε τον δότη, δεν είναι αυτό μια τεράστια ευθύνη; Γύρω από τέτοιας φύσεως προβλήματα αναφέρεται όλη η φιλοσοφική ηθική που ασχολείται με τις μεταμοσχεύσεις.

Το θέμα είναι ότι πρέπει να βαδίσουμε πάνω σε μια πάρα πολύ λεπτή ισορροπία. Στην ισορροπία του σεβασμού προς τον δότη, αλλά και στην επιθυμία της εξ' αγάπης μετάγγισης του δώρου της ζωής στον λήπτη, σε αυτόν που προσδοκεί να ζήσει. Η κοινωνία, η ιατρική, η Εκκλησία αισθάνονται ότι έχουν μπροστά τους δυο παιδιά τους. Στο ένα δωμάτιο είναι ο εγκεφαλικά νεκρός, στο διπλανό ο αναμένων το μόσχευμα λήπτης. Είναι και οι δυο παιδιά μας. Πώς θα αντιμετωπίσαμε την κρίση αυτή έχοντας όλο αυτό το επιστημονικό υπόβαθρο; Θα αφαιρούσαμε το όργανο για να το δώσουμε σε κάποιον να ζήσει; Και κάτω από ποιους όρους;

Η όλη προβληματική μάς κάνει να βαδίζουμε στο μεθόριο της ζωής και του θανάτου, του σεβασμού και της αγάπης, της ανθρώπινης υποχρέωσης και της προσδοκίας της θεϊκής παρέμβασης. Γενικά, η δωρεά οργάνων είναι αποδεκτή. Εκεί όπου υπάρχουν αναστολές, επιφυλάξεις και προβλήματα είναι στο γεγονός του θανάτου σε σχέση με τον εγκεφαλικό θάνατο.

Πρόσφατα έγινε μία στατιστική έρευνα στο Πανεπιστήμιο του Κολοράντο, όπου κλήθηκαν 183 ανώτατοι κληρικοί, κληρικοί των νοσοκομείων και ιεροσπουδαστές για να κοιτάξουν πώς αντιμετωπίζεται το θέμα από τη θρησκευτική

πλευρά. Και τους τέθηκαν τα εξής ερωτήματα: πρώτον αν δέχονται τη δωρεά των οργάνων και δεύτερον αν αποδέχονται τον εγκεφαλικό θάνατο ως το οριστικό και αμετάκλητο βιολογικό τέλος του ανθρώπου.

Στο πρώτο ερώτημα ήταν συντριπτική η αποδοχή της δωρεάς των οργάνων ως πράξης ιερής, πράξης προσφοράς και αλληλεγγύης. Στο δεύτερο ερώτημα, το 62% των προχωρημένης ηλικίας, αποδέχθηκε τον εγκεφαλικό θάνατο σε αντίθεση με τους ιεροσπουδαστές οι οποίοι κάλυπταν ένα ποσοστό της τάξης του 77%. Από δε τους ιερείς των νοσοκομείων το 95%, αν δεν κάνω λάθος, ταύτιζε λόγω ειδικής παιδείας και προσωπικής εμπειρίας τον εγκεφαλικό θάνατο με τον θάνατο του ανθρώπου.

Άρα, το στοιχείο της ενημέρωσης και της προσωπικής εμπειρίας το οποίο όμως δεν μπορούμε να απαιτήσουμε από το κοινό, από έναν απλό άνθρωπο, είναι βασικό στοιχείο για να αποδεχτεί κανείς την ιδέα του θανάτου όπως την προσδιορίζουν οι «νευροενατολόγοι».

Θα κάνω, στο σημείο αυτό, ένα μικρό άλμα για να προχωρήσω λιγάκι στην υποψία της άλλης λογικής. Εγώ προσωπικά δεν θέλω να φορτωθώ την ευθύνη ότι εκπροσωπώ την Εκκλησία –η Εκκλησία παίρνει κάποιες αποφάσεις πιο τεχνικές–, αλλά κυρίως να εκφράσω αυτό που η δική μου ενασχόληση με το θέμα βλέπει μέσα στις μεταμοσχεύσεις ως ευκαιρία, ως μια δυνατότητα, όχι μόνο θεραπευτική κάποιων ασθενών, κυρίως όμως συντηρητική μιας πνευματικής θεραπείας των κοινωνιών μας.

Θα συνοψίσω τα ερωτήματα που έθεσα προηγουμένως. Τι σημασία έχει η προσφορά δικού μας κομματιού, δικού μας μέλους, δικού μας οργάνου; Μέσα στην χριστιανική αντίληψη λέγεται συχνά ότι η αγάπη είναι μεγαλύτερο δώρο από τη ζωή. Λέει κάπου ο Χριστός ότι μεγαλύτερη αγάπη από το να δώσει κανείς τη ζωή του για τους φίλους του, δεν υπάρχει. Και είναι αλήθεια ότι αυτό το καταλαβαίνουμε όλοι. Αυτό όμως βάζει δίπλα στη ζωή, δηλαδή στο δώρο του Θεού προς εμάς, την αγάπη, το δώρο της δικής μας ζωής στον άλλο. Είναι σαν να λέει ότι η αξία της αγάπης που δίνουμε ως ζωή, είναι μεγαλύτερη από την αγάπη που παίρνουμε ως ζωή. Δηλαδή η αγάπη που προσφέρουμε, η

αγάπη των ανθρώπων του ενός προς τον άλλο, είναι σπουδαιότερη από την αγάπη του Θεού προς εμάς. Μέσα σε αυτή την αντίληψη είμαστε όλοι αλλήλων μέλη. Ο ένας κομμάτι του άλλου. Υπάρχει μια κοινωνία. Είμαστε ένα σώμα το οποίο έχει διασπαστεί και διασπάται διαρκώς από τον εγωισμό μας και την φιλαυτία μας. Αυτή η κίνηση της αυτοπροσφοράς τι άλλο θα μπορούσε να είναι παρά μια προσπάθεια συγκόλλησης αυτής της διασπασμένης ενότητας του ενός σώματος.

Υπάρχει, όμως και το θέμα του θανάτου. Ο εγκεφαλικά νεκρός ξεγελά. Την πρώτη στιγμή που του γίνεται η διασωλήνωση υπάρχει ελπίδα, δεν μας έχουν πει ότι είναι νεκρός, δεν έχουν γίνει οι δοκιμασίες του εγκεφαλικού θανάτου. Μετά τη διάγνωση του εγκεφαλικού θανάτου, μάς λένε ότι ο ίδιος άνθρωπος, που έχει την ίδια εικόνα, είναι νεκρός. Δεν έχει αλλάξει τίποτα. Είναι ζεστός. Ανεβοκατεβαίνει το στήθος του. Τον πλησιάζουμε και δεν μυρίζει. Αυτά όλα δικαιολογούν το να κινηθούμε στη λογική του λίγο ακόμα, του μήπως έχει γίνει λάθος, μήπως έρθει ένα θαύμα. Και όλο αυτό μάς δημιουργεί αμφιβολίες για το αν και κατά πόσον ο συγκεκριμένος άνθρωπος είναι νεκρός. Τελικά ο θάνατος είναι κάτι που διαπιστώνεται; Ή είναι κάτι που ορίζεται; Είναι κάτι που το βλέπουμε ή είναι κάτι που πρέπει να το πιστέψουμε; Αυτές οι αμφιβολίες μπορεί να είναι εσφαλμένες, είναι όμως δικαιολογημένες.

Ο εγκεφαλικός θάνατος, νομίζω, θα παραμείνει εκτεθειμένος σε φιλοσοφική αμφισβήτηση. Αν ρωτήσουμε έναν εντατικολόγο θα μας πει ότι ο εγκεφαλικά νεκρός είναι σαν έναν αποκεφαλισμένο άνθρωπο όπου οι εγκεφαλικές λειτουργίες δεν υπάρχουν και μηχανικά συντηρούμε τις υπόλοιπες. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι ένας τέτοιος άνθρωπος είναι ζωντανός; Υπάρχουν άνθρωποι που το υποστηρίζουν. Και δεν υπάρχει κανένας άλλος τρόπος να τους πείσει κανείς ότι αυτό δεν συμβαίνει. Σε αντίθεση με έναν φυσιολογικά νεκρό ο οποίος μας πείθει ο ίδιος εκ των αλλοιώσεων του προσώπου του, τις οποίες φυσικά επιτρέπουμε λόγω της μη μηχανικής παρέμβασης, εκ της σταδιακής αποσύνθεσης κ.ο.κ.

Προσωπικά νομίζω ότι είναι μεγάλη ευλογία το γεγονός ότι φτάνουμε σε έναν θάνατο για τον οποίον δεν είμαστε σίγουροι αν είναι θάνατος, ώστε να

μπορούμε να μεταβούμε από μια λογική, από μια ηθική ασφαλείας σε μια ηθική ρίσκου και να καταλάβουμε ότι τα μεγάλα προβλήματα δεν απαντώνται αλλά υπερβαίνονται.

Όλο αυτό δημιουργεί την πρόκληση του να καταλάβουμε τι σχέσεις έχουμε μεταξύ μας. Τι σχέση έχει ο ένας με τον διπλανό του. Είναι γνωστή στους περισσότερους ίσως η λεγόμενη παραβολή του Καλού Σαμαρείτη. Εκεί γίνεται μια ανάλυση του ποιος είναι πλησίον. Πλησίον δεν είναι αυτός που έρχεται και ζητιανεύει για βοήθεια. Πλησίον γίνεται αυτός ο οποίος θέλει να προσφέρει κοινωνία με αυτόν που έχει ανάγκη. Αυτό φαίνεται σε όλη την παραβολή. Το πρώτο λοιπόν στοιχείο είναι ότι ο διπλανός μας πρέπει να γίνει διπλανός μας. Ο συνάνθρωπος μας πρέπει να γίνει κοντινός μας. Ή μάλλον να γίνουμε εμείς κοντινοί του. Δεν είναι αυτός ο οποίος μας ανήκει για να κάνουμε εμείς την καλή μας πράξη, αλλά είναι αυτός στον οποίο εμείς ανήκουμε για να μπορέσουμε να μοιραστούμε μαζί του τη χαρά της ζωής, την ανάγκη της ζωής, τον πόνο της ζωής, τη ζωή και τον θάνατο.

Αυτό είναι το πρώτο επίπεδο του συνανθρώπου μας, το επίπεδο του πλησίον. Υπάρχει ένα δεύτερο, είναι το επίπεδο του αδελφού, δηλαδή ο άλλος δεν είναι άλλος, αλλά συγγενής μας. Η επιβεβαίωση της ετερότητας του άλλου είναι η αποξένωση από την οικείωση με τον Θεό. Αυτή είναι μια μεγάλη αλήθεια. Όταν νοιώθεις ότι ο άλλος είναι άλλος, αυτός τη δουλειά του και εγώ τη δική μου και όχι αδελφός, προερχόμενος δηλαδή από την ίδια δελφίδα, την ίδια μήτρα, συγγενής, τότε νοιώθεις ακριβώς αυτό το πράγμα, που συχνά αισθανόμαστε και εμείς, την αποξένωση και από τον Θεό και από τους ανθρώπους. Ο πλησίον γίνεται και τον αισθανόμαστε σαν αδελφό.

Υπάρχει όμως και κάτι άλλο που λέει «να αγαπήσεις τον πλησίον σου ως εαυτόν». Ο κάθε συνάνθρωπός μας γίνεται κομμάτι του εαυτού μας, το καλό κομμάτι του εαυτού μας, γιατί δίπλα σε αυτόν μπορούμε να ταπεινωόμαστε, γιατί μαζί με αυτόν μπορούμε να μοιραζόμαστε τα πάντα. Η Εκκλησία μάς μεταφέρει αυτό το πνεύμα, βλέπει τον καθένα σαν έναν αδελφό και παιδί του Θεού.

Αν ζούμε στα τέσσερα αυτά επίπεδα, τότε μπορούμε να δώσουμε από ό,τι έχουμε, μπορούμε να δώσουμε ό,τι έχουμε, μπορούμε να δώσουμε από ό,τι είμαστε, μπορούμε τελικά να δώσουμε ό,τι είμαστε. Και από το σώμα μας, και το σώμα μας και τη ζωή μας και την καρδιά μας και τα αισθήματά μας.

Αν κανείς κινηθεί σε αυτή τη λογική, νομίζω, θα καταλάβει τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στην πνευματική αντίληψη των μεταμοσχεύσεων και την κοσμική. Δυστυχώς και είναι αναπόφευκτο αυτό, η κοσμική αντίληψη ψάχνει για μωσχεύματα. Η πνευματική αντίληψη ψάχνει για «αλλήλων μέλη». Η κοσμική αντίληψη ψάχνει για αριθμούς ενώ εμείς προσπαθούμε να δημιουργήσουμε πλησίον αδελφούς, εικόνες του Χριστού, του Θεού στη ζωή μας.

Εφόσον το σώμα μας είναι κομμάτι της υπόστασής μας, η αγάπη έχει τρόπους να εκφράζεται και μέσα από το σώμα μας. Έτσι σαν φιλικότητα εκφράζεται με μια χειραψία και έχουμε την ανάγκη να πιάσουμε τον άλλο με το χέρι μας. Σαν τρυφερότητα, στοργή, λεπτότητα, με ένα χάδι, που μας είναι τόσο αναγκαίο πολλές φορές. Σαν εγκαρδιότητα με έναν εναγκαλισμό, σαν πισότητα και φιλικότητα με ένα φίλημα. Σαν ενότητα, σαν σχέση συζυγική, σαν κοινωνία μεταξύ μας δεν θα μπορούσε να εκφράζεται με το να δώσουμε κομμάτια από τον εαυτό μας στον διπλανό και τον συνάνθρωπό μας; Καλλιεργώντας αυτή την αντίληψη μπορεί κανείς να δώσει κάτι πολύ ζεστό από τον εαυτό του. Κάπου στην Αγία Γραφή λέει ότι αν δώσεις ένα ποτήρι ψυχρού ύδατος, λίγη δροσιά σε έναν συνάνθρωπό σου, τι του προσφέρεις, τι κερδίζεις, τι μοιράζεσαι; Γίνεσαι άνθρωπος, παιδί του Θεού. Αν για ένα ποτήρι ψυχρού ύδατος, ζεις αυτό το πράγμα τότε τι μεγαλείο είναι το να δώσεις μια φιάλη ζεστού αίματος. Να δώσεις το όργανο που παράγει το αίμα, μυελό των οστών, που έχουμε τόσο έλλειμμα, τόσο ανάγκη και θα μπορούσε να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα τόσο αποτελεσματικά και με τη βοήθεια της Εκκλησίας.

Τι σημασία έχει να δώσεις την αντλία του αίματος, την καρδιά; Να δώσεις το φίλτρο του αίματος, αυτό που το οξυγονώνει, τον πνεύμονα; Να δώσεις αυτό που αποτοξινώνει το αίμα, τον νεφρό; Αυτό που αποθηκεύει το αίμα, το ήπαρ; Τι μεγάλο πράγμα να αγαπήσει κανείς το αίμα του που διαποτίζει όλο το

σώμα του και από αυτό κάτι να δώσει και από τα όργανα του αίματος κάτι να μεταφέρει για να καταλάβει αυτό που είπα προηγουμένως ότι τελικά αυτός που είναι ωφελημένος μέσα από μια τέτοια πράξη, δεν είναι αυτός που θα πάρει τη βιολογική ζωή, αλλά αυτός που θα δώσει την πνευματική. Διότι «μακάριον εστί μάλλον δίδοναι ή λαμβάνειν». Είναι πιο σημαντικό το να δίνεις παρά να παίρνεις. Ο πραγματικός λήπτης είναι ο δότης.

Είναι τόσο καλύτερα να σε κατεβάζουν τελικά στον τάφο –με βάση τη χριστιανική αντίληψη– κατακομματιασμένο, γιατί τότε αυτό το κομμάτιασμα, πιστοποιεί την ακεραιότητα του φρονήματος της κοινωνίας και της αγάπης. Στεγνό από αίμα, γιατί μπορεί να μην έχεις αίμα, έχεις δώσει όμως πνεύμα το οποίο αποτελεί το κυκλοφορικό σύστημα της πνευματικής σου υπόστασης.

Δυστυχώς, υπάρχει μια αδράνεια από την πλευρά της Εκκλησίας. Έχει μια μεγάλη ευθύνη στο να δει αυτή τη δυνατότητα ως μοναδική ευκαιρία για να περάσει το δικό της μήνυμα –γιατί τα όσα ανέφερα, δικό της μήνυμα είναι–, με έναν σύγχρονο τρόπο και με έναν πολύ αληθινό και ζεστό, άμεσα από με τη βιολογική υπόστασή μας τρόπο στη δική μας κοινωνία.

Αποτέλεσμα αυτής της αδράνειας είναι να έλθει το επινόημα στο οποίο αναφέρθηκε ο κ. Καραμπίνης, της εικαζόμενης συναίνεσης. Φυσικά, όταν δεν μπορούμε να λύσουμε το πρόβλημα με μια αρχοντιά καταφεύγουμε σε λύσεις μισέριας, πονηριάς και σε τερτίπια. Τι είναι η εικαζόμενη συναίνεση; Είναι ότι όποιος δεν έχει δηλώσει ότι αρνείται να δώσει τα όργανά του, αυτομάτως ο νομοθέτης εικάζει ότι συναινεί στην εκχώρηση των οργάνων του. Αυτό όμως παρόλο που μπορεί αριθμητικά και μαθηματικά να λύνει το πρόβλημα, πιστεύουμε ότι ιδεολογικά τραυματίζει τις μεταμοσχεύσεις και τούτο διότι καταργεί στην ουσία τον δότη. Ο δότης αποξενώνεται από την πράξη του. Δεν είναι αυτός που δίνει κάτι, αλλά είναι αυτός από τον οποίο παίρνουμε εμείς κάτι. Και έτσι η πράξη δεν στηρίζεται στην αγαπτική του και κοινωνική προαίρεση αλλά στην απόφαση κάποιας επιτροπής η οποία κάνει τον άνθρωπο να λειτουργεί περισσότερο ως μηχανή με εξαρτήματα παρά ως πρόσωπο με επιλογές προσωπικές και ελευθερία.

Σύγκρινα προηγουμένως τη ζωή μας με τη ζωή του άλλου και είπα ότι η ζωή του άλλου έχει μεγαλύτερη αξία από την δική μας. Αλλά και η δική μας αγάπη έχει μεγαλύτερη αξία από τη ζωή μας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο αυτό το οποίο πιστεύουμε ότι θα μπορούσε κάλλιστα να βοηθήσει στην υπόθεση των μεταμοσχεύσεων είναι αυτή η καλλιέργεια αγάπης και κοινωνικής διάθεσης μοιράσματος, ότι δηλαδή ο άλλος δεν είναι ο αδύνατος που εγώ του δίνω, αλλά ότι όλοι είμαστε ένα σώμα που μοιραζόμαστε ό,τι μπορεί ο καθένας σε κάθε περίπτωση. Σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε θα μπορούσαμε να πούμε ότι μέσα σε αυτή τη λογική δεν αποτελεί επιθυμητή λύση η ιδέα που λέγεται ότι έχει μεγάλα ηθικά πλεονεκτήματα, της κατασκευής τεχνητών οργάνων ή ξένων μοσχευμάτων –από ζώα δηλαδή– πράγμα το οποίο θα μας έλυσε το πρόβλημα του εγκεφαλικού θανάτου. Διότι λύνει το πρόβλημα μηχανικά και όχι πνευματικά.

Εμείς, ως Εκκλησία και εγώ προσωπικά αισθάνομαι ένα βάρος ευθύνης για το γεγονός ότι είμαστε απόντες από όλη αυτή την προβληματική ή δίνουμε διφορούμενες απαντήσεις. Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τα δικά μας τα προβλήματα σε σχέση με την ηθική των μεταμοσχεύσεων. Φτάνουμε στο σημείο να μην μπορούμε να δώσουμε τη δική μας συγκατάθεση και να βοηθήσουμε κυρίως την καλλιέργεια αυτού του ήθους και του πνεύματος το οποίο σας προανέφερα.

Νομίζω ότι υπάρχουν μερικά πρακτικά θέματα με τα οποία θα κλείσω και τα οποία θα μπορούσαν ουσιαστικά να βοηθήσουν την καλλιέργεια της ιδέας, της προσφοράς των οργάνων. Πολύ συνοπτικά θα τα αναφέρω. Το πρώτο πράγμα είναι ότι πρέπει η διάγνωση του θανάτου να είναι προσεκτική, διότι θα μπορούσε ακόμα και ένας γιατρός να απατηθεί. Θα μπορούσε από την προσωπική του εμπειρία και με μια ματιά να πει ότι κάποιος είναι εγκεφαλικά νεκρός και μετά να βρεθούμε προ εκπλήξεως και τη στιγμή που πάνε να του αφαιρέσουν τα όργανα, εκείνος να αρχίσει να κουνάει χέρια και πόδια. Έτσι διαδίδεται ότι εγκεφαλικά νεκρός αμέσως ανένηψε. Εγκεφαλικά νεκρός δεν μπορεί να ανανήψει, διότι στην ουσία με τα μηχανήματα του απαγορεύουμε την αποσύνθεση, όχι τον θάνατο. Ο θάνατος έχει επέλθει καθώς και η αποσύνθεση η οποία σταδιακά προχωρεί με έναν απλά βραδύτερο ρυθμό.

Η δε αφαίρεση των οργάνων πρέπει να γίνεται με σεβασμό. Είναι αλήθεια ότι όταν ένας άνθρωπος πεθαίνει θέλουμε να του δώσουμε ό,τι καλύτερο. Θέλουμε επί παραδείγματι να παρατείνουμε λίγο τον θάνατο του, να παρατείνουμε την επιβεβαίωση του θανάτου του. Στις μεταμοσχεύσεις αυτό το στοιχείο το κάνουμε. Αρχίζει να προκύπτει ένα άλλο στοιχείο, ότι θέλουμε λίγο να πάρουμε γρήγορα τα όργανα ώστε να προλάβουμε να ζήσει ο άλλος. Και αυτό δημιουργεί τον κίνδυνο να χάσουμε τον σεβασμό μας, την τρυφερότητα μας, τη σχέση μας με τον νεκρό, έστω, δότη. Θέλει και αυτό κάποιον λεπτό χειρισμό τον οποίο δεν είμαι σε θέση να προτείνω εγώ αυτή τη στιγμή, αν και πιστεύω ότι είναι κάτι το οποίο θα έπρεπε να καλλιεργηθεί μεταξύ των αρμόδιων ανθρώπων.

Κάτι που πρέπει να προσέξουν, επίσης, οι οργανισμοί και ο Εθνικός Οργανισμός Μεταμοσχεύσεων είναι η προστασία των μεταμοσχεύσεων από την παθολογία τους. Είναι αλήθεια ότι σήμερα υπάρχουν, δυστυχώς, προβλήματα μεταξύ του ιατρικού κόσμου. Και έτσι ενώ βγαίνουμε με κηρύγματα αλληλεγγύης στον κόσμο δεν έχουμε εμείς συνεννόηση μεταξύ μας. Εγώ είμαι μέλος του ΕΟΜ και το παρατηρώ με πόνο ψυχής. Το μεγαλύτερο και σημαντικότερο πράγμα που θα είχαμε να κάνουμε είναι κάπως να βρούμε όχι το πώς θα κοινωνούμε τα σώματα μας ζωντανό με νεκρούς, αλλά πώς θα κοινωνούμε τις ιδέες, την αγάπη μας, την πίστη μας. Να μπορέσουμε να ενωθούμε, να συνεννοηθούμε, να αγαπηθούμε, να ομονοήσουμε και να προχωρήσουμε. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν, δυστυχώς, καίρια πρακτικά προβλήματα τα οποία αναπαράγονται διαρκώς και μεγεθύνονται από το γεγονός των δικών μας εγωισμών και της διαρκούς αντιπαλότητας μέσα στους κόλπους της μεταμοσχευτικής ιατρικής οικογενείας.

Με τον τρόπο αυτό, νομίζω, θα μπορέσουμε να δώσουμε μια ένεση πνεύματος και ιδεών στις μεταμοσχεύσεις. Έχω την εντύπωση ότι κοινωνία σαν τη δική μας δεν δικαιολογείται να είναι τελευταία. Με καμία λογική δεν μπορώ να καταλάβω γιατί δεν είναι πρώτη. Και θα αναφέρω ένα απλό παράδειγμα. Έγινε μια σύγκριση ανάμεσα σε ζώσες και πτωματικές μεταμοσχεύσεις το 2001, το 2002 και το 2003. Το 2003 υπερερούσαν οι πτωματικές, το 2001 όμως υπερερούσαν οι ζώσες. Στην Ευρώπη ο λόγος ζωσών προς πτωματικές

μεταμοσχεύσεις σε καμία χώρα δεν είναι πάνω από 10 προς 100. Στις 100 δηλαδή πωματικές αντιστοιχούν μόνο 10 ζώσεις. Στη δική μας χώρα, για χρόνια, οι ζώσεις υπερτερούσαν των πωματικών. Αυτό τι σημαίνει; Σημαίνει διάφορα πράγματα, όπως ότι ο μέσος Έλληνας δίνει πιο εύκολα το δικό του όργανο εν ζωή στο παιδί του παρά του νεκρού παιδιού του σε κάποιον άλλο. Αυτό είναι ενδεικτικό του πόσο ισχυρή είναι οι συγγενικοί και οικογενειακοί δεσμοί μας, το πόσο μεγάλη σημασία έχει αυτή η αγάπη της αυτοπροσφοράς που υπάρχει στην παράδοση και τη ζωή μας. Ταυτόχρονα όμως είναι και ενδεικτικό το πόσο ολέθριο πράγμα είναι η καχυποψία μας, η μизέρια μας, η μικρότητα μας και η σχέση αποξένωσης από αυτούς που προηγουμένως ονόμασα «αδελφούς, πλησίον», τα καλύτερα κομμάτια του εαυτού μας.